

# Paauwenburg



## Van boerderij te Koudekerke tot woonwijk van Vlissingen

De naam Paauwenburg zal de meeste Walchenaren bekend in de oren klinken. De Vlissingse wijk staat al bijna vijftig jaar op de kaart. In de hoedanigheid van buitenplaats is Paauwenburg echter tot op heden niet in de schijnwerpers gezet, en dat is niet verwonderlijk. Er is weinig bekend over deze lusthof, die aan het begin van de negentiende eeuw verdween. Er is zelfs geen afbeelding van bewaard gebleven. Over de in 1967 afgebroken boerenhofstede Paauwenburg weten we gelukkig meer, en over de familie Aarnoutse een heleboel. Deze Koudekerkse familie woonde en werkte 146 jaar lang op de boerderij. Als gevolg van stadsuitbreidingen in de twintigste eeuw zijn er in Middelburg en in Vlissingen verschillende wijken naar (voormalige) buitenplaatsen en/of boerderijen genoemd. Gelukkig maar, want mede op die manier wordt een belangrijk aspect van het rijke verleden van ons eiland in herinnering gehouden.

In Middelburg kennen we onder meer de wijken Dauwendaale, Klarenbeek en Grifioen en in Vlissingen de gebiedsdelen Vrijburg en Baskensburg en de wijken Westervzicht, Bossenburgh, Papegaaiburg en Lammerenburg. Vanaf 1962 kreeg Paauwenburg gestalte, de wijk die indirect naar de buitenplaats en direct naar de boerenhofstede werd genoemd.

### Buitenplaats Paauwenburg

Lusthof Paauwenburg lag in de zeventiende en achttiende eeuw tussen zijn 'grote broers' Swanenburg (zie *De Wete*, juli 2008) en Lammerenburg in. Het grondgebied grensde zelfs aan dat van Lammerenburg. Sinds de herindeling van 1966 is dit

gebied van de gemeente Vlissingen, maar destijds maakte het deel uit van de gemeente Koudekerke.

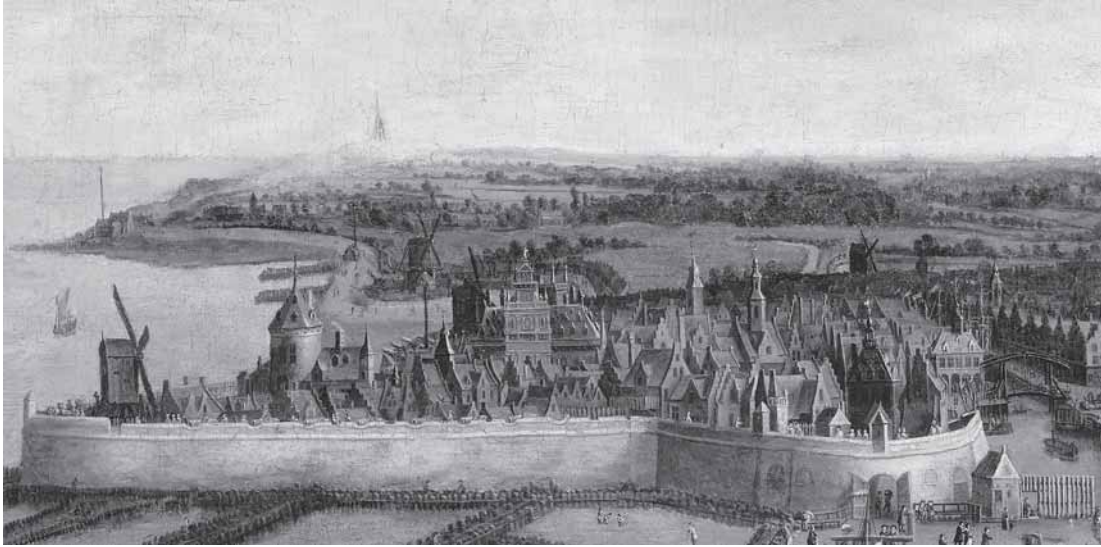
Echter, voordat er nog maar sprake was van een buitenplaats en van de naam Paauwenburg, stond op deze plek, in het



*In Vlissingen zijn enkele gebiedsdelen en wijken vernoemd naar vroegere boerderijen. Voor Paauwenburg moet u rechtdoor... (foto Leo Hollestelle)*

zogenoemde *Oplandmuellen block*, een eenvoudig boerenbedrijfje. Dat lag, om precies te zijn, op het stuk plantsoen dat nu tegenover het huis aan de Thorbeckelaan 38 is te vinden.

Voor zover te traceren, weten we dat vóór 1585 ene Jan Leunisse hier zijn land bewerkte. In 1585 komen we Bertelmeeüs



Jans tegen, die het bezit van Leunisse heeft overgenomen. In hetzelfde jaar treffen we Bertelmeeüs' naam aan in de archieven van de Godshuizen. Als hij wordt opgenomen in het Gasthuis te Middelburg, wordt vermeld dat hij landman is, afkomstig uit Antwerpen. Was hij die onrustige stad ontvlucht en naar het van Spanjaarden bevrijde Walcheren gekomen om een nieuw bestaan op te bouwen? In ieder geval breidde hij door aankoop van grond zijn bezit in de loop der jaren uit.

Rond 1607 stuiten we op ene Huyge Andries en in 1622 op Symon Heyndricx. De familie Heyndricx zou vele decennia, tot aan het begin van de achttiende eeuw, eigenaar blijven. In 1648 wordt namelijk de zoon van Symon, Jacob Symon Heyndricx, genoemd. Vervolgens in 1674 diens weduwe Majiken Jacobs en tot slot hun erfgenamen.

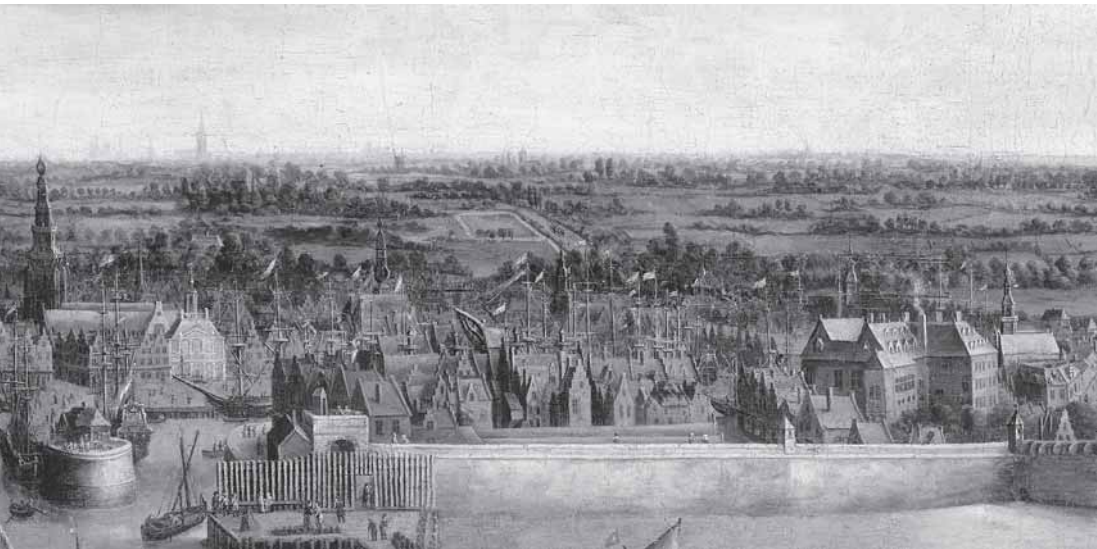
Tussen ongeveer 1610 en 1640 verrees onder de hoede van de Heyndricxen de buitenplaats. Naast de reeds bestaande hofstede, met bijgebouwen als een bakkeet en een varkenshok, werd een heren-

huis gebouwd. Omdat er geen afbeelding bewaard is gebleven, weten we slechts in grote lijnen hoe het geheel eruit moet hebben gezien. Op de kaart van Walcheren van de gebroeders Hattinga uit 1750 herkennen we onder meer een siertuin binnen een rechthoekige waterpartij en verscheidene boomgaarden rondom de panden. In de huidige situatie kunnen we stellen dat het herenhuis stond waar nu de watergang ligt, ter hoogte van de huizen aan de Paauwenburgweg nummers 31 en 33.

De eerste vermelding op een landkaart verscheint halverwege de zeventiende eeuw. Zowel Christoffel Bernards – op zijn *Kaarte van het Eyland Walcheren* uit 1641 – als Nicolaas Visscher/Zacharias Roman – op hun kaart van Walcheren uit 1655 – tekenen de buitenplaats in.

Overigens wordt de naam Paauwenburg pas in 1675 voor het eerst genoemd. Het is dus aannemelijk dat deze naam door de familie Heyndricx aan hun huis is gegeven. Paauw wordt met dubbel a geschreven, conform de oude spelling.

Enkele andere buitenplaatsen in de buurt



dragen eveneens diernamen, zoals Lammerenburg en Papegaaienburg. Het lam en de papegaai zien we terug in de familiewapens van de desbetreffende oprichters. Of dat bij Paauwenburg ook het geval was, is vooralsnog niet bekend.

De naamsverwijzing naar de pauw is niet uniek in Zeeland. We vinden deze wel vaker, zoals bij villa De Pauwhof in Lamswaarde (Zeeuws-Vlaanderen) en hoeve De Witte Pauw bij Borssele (Zuid-Beveland). De volledige naam Pa(a)uwenburg komen we nog een enkele keer tegen.

Na de erfgenamen van Heyndricx kwam de familie Du Bon in het bezit van de lusthof. Leden uit deze vermogende familie bekleedden hoge functies binnen de magistraat van Vlissingen, Middelburg en het gewest Zeeland. De bekendste telg was Jacob du Bon. Hij schopte het tot secretaris van Middelburg en Zeeland en later raadpensionaris van Zeeland. Niet Jacob, maar Willeboort (1713) en vervolgens Jan (Jean) du Bon (1749) bezaten de buitenplaats Paauwenburg. Jan was behalve van de lusthof ook eigenaar van een

*Vlissingen en het platteland ten noorden van de stad met in de verte de boerderijen Paauwenburg en Zwanenburg (links bij de Nolle). Detail van schilderij door Pieter Segaers uit 1669. (collectie Zeeuws maritiem muZEEum)*

huis aan de Bierkaai (nu Bellamypark) in Vlissingen en had onder meer (pak)huizen in de Hellebardierstraat, de Breewaterstraat en Bij de Kade.

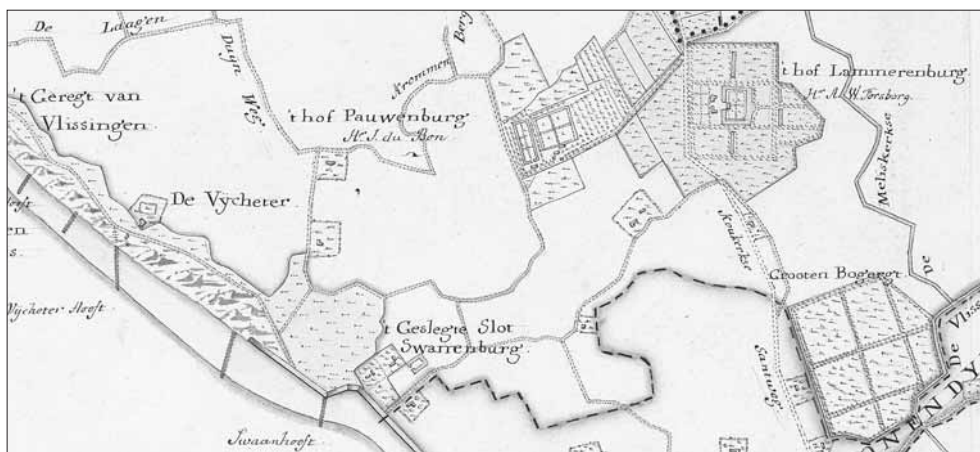
Een aantal maanden voor zijn dood, op 13 februari 1765, verkocht Du Bon Paauwenburg aan Izaak Kluyfhout voor een bedrag van 1.450 pond Vlaams. Ter vergelijking: het patriciërshuis aan de Bierkaai werd vlak na zijn overlijden voor 300 pond Vlaams van de hand gedaan. Kluyfhout moet een vermogend man geweest zijn, vooral als men weet dat hij zijn in 1757 aangeschafte boerderij niet van de hand deed. Deze hofstede stond onder aan de duinen, ongeveer tegenover de huidige duinovergang Vijgheter.

In 1770 en 1771 vonden er merkwaardige transacties plaats. Izaak Kluyfhout verkocht zijn buitenplaats aan mr. Johan

Steengracht (1727-1785), een bekende naam op Walcheren. Op zich niets bijzonders, ware het niet dat Kluyfhout Paauwenburg het jaar erna terugkocht! De reden daarvoor is niet duidelijk.

Mr. Johan Steengracht was onder meer pensionaris-honoraire van Veere en in latere jaren burgemeester van dat stadje. In Kou-

De laatste eigenaar van de buitenplaats was de uit Biggekerke afkomstige Abraham Simpelaar, die zich vanaf 1798 ontfemde over Paauwenburg en bijbehorende onroerende goederen. Simpelaar was naast landman politiek geëngageerd. Eerst was hij gemeenteraadslid en later schepen (wethouder) van zijn dorp. In de periode



*Paauwenburg en omgeving op de kaart van Walcheren van de gebroeders Hattinga, 1750. (Zeeuws Archief, Atlas Hattinga Zeeland, deel I nr. 23)*

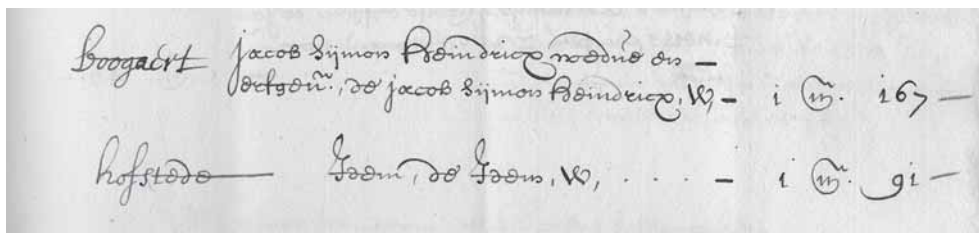
dekerke had hij veel land in bezit en vanaf 1761 had hij Lammerenburg overgenomen van Andries Westerwijk. Als hij een kleine tien jaar later ook eigenaar wordt van Paauwenburg, heeft hij gedurende een jaar maar liefst twee buitens in bezit.

In 1776 deed Kluyfhout zijn luthof voor de tweede maal van de hand, nu aan Adriaan Jansen. Bij de verkoop van Paauwenburg was Kluyfhouts reeds genoemde boerderij aan de kust inbegrepen. Ook Jansen maakte of verkreeg in deze tijd blijkbaar fortuin, want Paauwenburg kostte hem het tienvoudige van wat zijn eigen boerderij hem opleverde.

1813-1816 sloeg het noodlot toe voor deze familie. Eerst verloor Abraham zijn twintigjarige dochter Neeltje in 1813, vervolgens verslechterde zijn financiële situatie waardoor zijn buitenplaats verpauperde, en in mei 1816 liet zijn vrouw het leven. Abraham Simpelaar overleed een paar maanden na de dood van zijn vrouw. In zijn nalatenschap stuiten we op een doktersrekening; hij heeft zijn laatste maanden ziek moeten doorstaan.

### **Afbraak herenhuis**

De periode tussen 1795 en 1814 beschouwen we als de Franse tijd. Niet lang nadat de Franse troepen waren binnengevallen, werd ons land een vazalstaat van Frankrijk. In de negentien jaar dat de bezetter in onze contreien verbleef, verarmde de Walcherse bevolking geleidelijk aan steeds



meer. Zelfs vermogende lieden voelden het Franse juk op hun schouders drukken. Vele bezittingen – waaronder buitenplaatsen – werden door het gouvernement simpelweg ingenomen en/of afgebroken of waren op den duur financieel niet meer te onderhouden.

Was de aankoop van Paauwenburg in 1798 voor het enorme bedrag van 3.500 pond Vlaams dan een onverantwoorde stap van Abraham Simpelaar? Niet per se. Walcheren had weliswaar de Fransen ‘over de vloer’, maar in tegenstelling tot verstedelijkte gebieden waren landbouwprovincies als Friesland, Groningen en Zeeland het meest welvarend, zeker in het begin van de bezettingsjaren.

Voor na het Engelse bombardement op Vlissingen in 1809 moest er in opdracht van de Fransen veel geld worden gepompt in de uitbreiding van de vestingwerken en verslechterde de toch al zwak geworden economische situatie gestaag. Bovendien verloren veel Vlissingers hun huis. In een straal van 600 meter om de noordzijde van het Linker Kroonwerk – de Vlissingse wijk Het Fort is er een restant van – werden zelfs nog begin 1814 grote aantallen bomen en bosschages gekapt. Om het schootsveld optimaal te kunnen benutten, moesten ook Koudekerkenaren eraan geloven. Op 31 december 1814 werden de bomen van Abraham Simpelaar getaxeerd en vervolgens gekapt. De beloofde vergoeding is hoogstwaarschijnlijk nooit uitbetaald.

*De hofstede Paauwenburg, gelegen in het Oplandtmuelen block in het ambacht van Koudekerke, vermeld in de overloper van 1674 van de Westwatering. Eigenaar zijn de weduwe en erfgenamen van Jacob Sijmon Heindricx. (Zeeuws Archief, Archief Polder Walcheren 1511-1870, inv.nr. 928)*

Duidelijk is dat de financiële moeilijkheden voor Simpelaar toenamen als gevolg van de Franse overheersing en de daarmee verband houdende slechte economische situatie. Uit zijn nalatenschap van november 1816 kunnen we opmaken dat Simpelaar bij verschillende schuldeisers grote sommen geld had openstaan. Zijn erfgenamen wilden met spoed overgaan tot verkoop van zijn bezittingen. Uiteindelijk bleek dat de opbrengsten van het verkochte (on)roerende goed nodig waren voor afbetaling van hypotheek en leningen bij die schuldeisers. We kunnen daaruit concluderen dat de kinderen van Simpelaar niet konden profiteren van de weelde waarin hun vader ooit leefde. Zoon Abraham en dochter Pieterella leidden een eenvoudig bestaan als boerenknecht en -meid. Zoon Jan belandde als landman op het voormalige Rechter Kroonwerk, waar hij een huis huurde van de Genie. Later woonde hij in een eenvoudige Vlissingse wijk.

Met enige voorzichtigheid – naar de exacte datum is nog onderzoek gaande – mogen we aannemen dat Simpelaars herenhuis in de periode november/december 1816

tegen de vlakte is gegaan. In het verkoopcontract wordt specifiek gemeld dat er een boerenhofstede is verkocht.

In en rondom de Franse tijd verdwenen veel buitenverblijven zo van de kaart. In 1820 nam Zacharias Paspoort in zijn boek *Beschrijving van Zeeland* – een aanvulling op de *Tegenwoordige Staat der Verenigde Nederlanden* (deel Zeeland) uit 1750-1753 – een lijst op met de namen van verdwenen buitenplaatsen. De opsomming telt maar liefst 74 namen. Saillant detail is dat Paauwenburg in dit verband niet wordt genoemd, terwijl dit buiten een jaar of vier tevoren ter ziele was gegaan. Heeft Paspoort Paauwenburg destijds over het hoofd gezien?

Jaco Simons

Het tweede deel over de geschiedenis van Paauwenburg verschijnt in de volgende Wete. Daarin staat centraal de familie Aarnoutse die van 1816 tot 1963 op de boerderij woonde en werkte.

*Geraadpleegde bronnen*

– H. Sakkers, *'Vesting Vlissingen'*, Vlissingen 2004.

– J. Simons, *'Walcheren, wat anders'*, Vlissingen 2005.

– J. Simons, *'Walcheren, wat anders 2'*, Vlissingen 2007.

– J. Simons, *'Klaver Vier; wijkkrant voor Paauwenburg'* (diverse artikelen), Vlissingen 2007, 2008 en 2009.

– J. Simons, *'Zwanenburg. Van heerlijk huis tot boerderij te Koudekerke'*, in: *De Wete*, 2008 nr. 3, p. 19-27.

– [www.koudekerke.info](http://www.koudekerke.info) (algemene informatie over Koudekerke).

– [www.zeeuwengezocht.nl](http://www.zeeuwengezocht.nl) (persoonsnamen-database van het Zeeuws Archief).

– Gemeentearchief Vlissingen:

- Notariële Archieven 1796-1842, notaris Lieven de Jonge Borgerhoff, inv.nr. 430.

– Zeeuws Archief:

- Zeeuws Genootschap, *Zelandia Illustrata* deel I nr. 95, blad 2.

- Atlas Hattinga, *Kaarte van het eyland Walcheren de Ao. 1641 gemaakt door Christoffel Bernards, gekopieerd door D.W.C. en/of A. Hattinga, ca. 1750, inv.nr. 13.*

- *idem*, *Kaart van Walcheren [blad 8] (1750), inv.nr. 23.*

- *Archief families Spoors en Sprenger, inv.nr. 97 ('Beschrijving van Zeeland' door Mr. Zacharias Paspoort, 1820).*

- *Aanwinsten Kaarten Rijksarchief in Zeeland, inv.nr. 1920.79. Reiskaart van het eiland Walcheren (ca. 1780).*

- *idem, inv.nr. 1956.15. Eiland Walcheren (ca. 1800).*

- *Handschriftenverzameling Rijksarchief in Zeeland, inv.nr. 1203.*

- *Archief Rekenkamer van Zeeland, Rekenkamer II, inv.nr. 1153.*

- *Archief Polder Walcheren 1511-1870, inv.nrs. 281, 282, 927, 928 en 933.*

- *Notariële archieven 1796-1842, notaris Jan Loeff, inv.nrs. 568 en 605.*

- *Archief Prefectuur van het Departement der Monden van de Schelde, inv.nrs. 149, 150 en 152.*

- *Rechterlijke archieven Zeeuwse eilanden, Transporten en plechten Vierschaar Vlissingen (1679-1795), inv.nr. 1308.*

- *idem, Transporten en plechten Koudekerke (1795-1811), inv.nrs. 1400 en 1407.*

– Zeeuwse Bibliotheek:

- *'Middelburgsche Courant'*, november en december 1816.